

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Espeuce, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. III. Patrum Graecorum testimonia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

*Lib. 2. de
Trinitate
Magi.
Matt. 2.
Angeli.
Luc. 2.*

*Canone 3.
in Matt. 4.
Deus in ho
mine adora
tur.*

creaturæ, Christi tamen carnem, quæ ea in datatis transit maieſtatē, non negat adorandum, adeoque in Christi homine ſp̄s penere, prophético diuinoque maledicto non eſſe contēdit obnoxium. Vnde Hilarius, Magi, ait, inuolutum pannis adorant, & poſito in cuniſgenu ſelectunt, ſic per eos cunarum ſordes (abſit verbo inuidia, aut etiã calumnia) adorantur, vagitus per Angelorum diuina gaudia honorantur. Aliud intelligitur, aliud videtur: aliud oculis, aliud animo conſpicitur. Parit virgo, partus à Deo eſt: infans vagit, audiuntur laudantes Angeli: panni ſordent, Deus adoratur. Ita poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur. Et ad id Chriſti, Vnde Satana, Dominum Deum tuum adorabis, Temeritatis, ait, tantæ, qua ſe diabolus adorari voluerat, congruū tulit exitum, cum & criminum ſuorum in ſatana nomen audiuit, & Dominum Deum ſuum in homine adorandum cognouit.

Græcorum Patrum testimonia.

C A P. III.

*Homil. 5.
in Eſa. 43.
Iuxta lxx.
Ioan. 3.
I. Cor. 1.
Chriſtus
iuſtitia.
Pſal. 98.
Homil. 6.
in Iofue 5.
Iofue ado-
rauit Ieſum
hominem
deum.*

IC Origenes (vt ad Græcos veniamus, præter Damascenum loco antè nō ſuo, ſed nō ſine occaſione citatum) ad illud, *Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtitiam, vocauit eam ad pedes ſuos?* Pater, inquit, Filium viuentem & ſubſiſtentem iuſtitiam exurgere fecit ab Oriente, non iſto ſenſibili, ſed de veræ lucis oriente, quò ob noſtram ſalutem ad nos iter faceret, & de cœlo descenderet, quò nemo aſcendit, niſi qui inde descendit, Filius hominis. Vocauit autem Pater Filium, imò vt verè dicamus, Deus hominem vocauit iuſtitiam ad pedes ſuos, id eſt, incarnationem Filij ſui. Ideo & adoramus ſcabellum pedum illius, iuxta quod ſcriptum eſt, *Adorate ſcabellum pedum eius, quia ſanctum eſt.* Caro ſiquidem Domini honorem Deitatis aſſumit, aſſumpta vtique à diuinitate, ne huc fortè putes Latinos tantum ad eum verſiculum ſpectaſſe putemus. Eodem alibi interprete, Ieſus Nauæ hominem videns euaginato in manu eius gladio, non eum

velut communem hominem intuitus, sed virtutem quādam esse intelligens, nondum tamen certus ex diuinis virtutibus, an ex contrariis vna foret, non omni spiritui credens, sed spiritus, num ex Deo essent, probans, interrogauit, Nosterne es, an aduersariorum? Quem cum respondentem audiuisset, Ego sum princeps militiae virtutis Domini: adorauit, dicens, Domine, quid praecipis seruo tuo? Nimirum cognoscens, quod is esset non ex Deo tantum, sed & quia Deus. Nec eum adoraturus, nisi Deum esse agnouisset. Quis enim alius princeps militiae virtutis Domini, nisi D. N. Iesus Christus, per quem omnia, sub quo principum principe omnis caelorum militat militia, quique principibus super ciuitates largitur principatum? At Iudaei Christum (nec adorant) nec inuocant, vt in quem non credant: quo enim modo (vel adorarent) vel inuocarent, cui, quem, & in quem non credunt? Vnde aliam epistolam Paulus inscribens omnibus qui inuocant nomen Domini Iesu, eum cuius nomen inuocatur, Deum esse pronunciat Si ergo Enos, Moses Aarou, Samuel inuocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos, sine dubio Christum inuocabant: & si inuocare Dominum & adorare Deum, vnum idemque est, sicut inuocatur Christus, sic & adorandus: sicut offerimus Deo Patri primo omnium orationes, postulationes, gratiarum actiones, ita Christo ea offerimus. Vnum enim vtrique honorem deferendum sermo docet diuinus, vt omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Sic leprosus antequam poteret adorare coepit: antequam rogaret, culturam ostendit, pro hoc ipso Deum & Dominum inuocans, adorabat eum. Vt magi prius procidentes, adorarunt eum, & ita demum ei munera obtulerunt, eodem iste modo nunc cadens adorabat, & sic supplices obrulit preces, Domine, inquit, tu qui dignè adoraris, & meritò coleris, te ergo vt Dominum adoro, &c. Gentilibus contra, qui sibi videbantur probabiliter nos reprehendere, quasi qui si alium praeter vnum Deum, nullum coleremus, possemus deos alios meritò videri contempere, nunc verò cum recens exortum, qui que super apparuit (hominem) immensis extollamus honoribus, superstitionisusque colamus, nihil tamen

Iesus princeps militiae virtutum Domini.

Iudaei.

Ad Ro. 10.

Inuocatio.

vt adoratio diuinitatis argu-

mentum.

1 Cor. 1.

Gene. 5.

Psal. 98.

1 Tim. 2.

Ioan. 5.

Matt. 8.

Leprosus.

Magi.

Matt. 2.

Lib. 8. con-

tra Celest.

Gentiles.

*Ioan. 10.**Hebr. 1.**Col. 1.*

*Offerrimus
Deo per
Christum.
Christus ut
Pontifex
offert no-
stro Deo.
Christi no-
mina.*

*Hebr. 1.**Sap. 7.*

nos credamus in Deum delinquere, quod eius ministro tam reuerenter seruiamus, sic Celso, inquam, arguanti sic respondit idem olim Origenes, Siquidem Christi teneret illud, Ego & Pater vnum sumus, Et illud eiusdem Patrem orantis, Sicut ego & tu vnum sumus, non putaret nos alium præter vniuersorum Dominum colere. Nam & dicit, Ego in Patre, & Pater in me est. Vnum enim Deum Patrem & Filium colimus, de cæteris nulla apud nos ratio. Nec recens ortum, quasi prius non fuerit, honoramus. Credimus enim dicenti, Antequam Abraham esset, ego sum, Vt Ego sum veritas. Nec nostrum quisquam adeo ineptit, vt opineur veritatis essentiam substantiamve ante aduentus Christi tempora non fuisse. Religiosè ergo colimus Patrem veritatis, & veritatem Filium. Sic duos, vt quicumque viderit Filium, cum is sit splendor gloriæ Dei, & figura substantiæ eius, in ipso Deum, vt in imagine Dei, viderit. Eat nunc Celsus, & ex eo quod vnà cum Deo Filium eius collimus, colligat nos non solum Deum, sed eius quoque ministros adorare. Nos vnum Deum, & vnum eius Filium, Verbum, imaginem votis & precibus, quantum possumus, honoramus, offerentes ea Deo vniuersorum Domino per suum Vnigenitum, eidem primùm oblata, supplices, vt qui est propiciator pro peccatis nostris, dignetur tanquam pontifex nostras preces & sacrificia offerre Deo Opt. Max. In Deo itaque nostra fides consistit, per cõfirmantem eam in nobis eius Filium. Propter quem nõ est quod Celsus nobis seditiones obiiciat. Veneramur enim Patrem, eò quod admiramur eius Filium, Verbum, Sapientiam, Veritatem, iustitiam, & quicquid didicimus esse Dei Filium è tali Patre progenitum. Et Celso sic replicanti, si Christianos doceas non esse huc Dei Filium, sed illum esse Patrem omnium, quem solum reuera coli oportet, non hunc colent nisi vnà cum illo sectæ suæ autore, quem vocant Dei Filium, non quod Deum magnopere non venerentur, sed quod istum plus nimio colant & extollant. Nos edocti, respondet Origenes, quis sit Dei Filius, minime splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, vapor virtutis diuinæ, emanatio claritatis om-

omnipotentis Dei syncera, candor lucis aeternae, speculū immaculatum Dei maiestatis, & imago bonitatis eius, certò scimus hunc esse Dei Filium, & Deum huius Patrem, & in hoc sermone nihil indecens, aut malè Deo congruè talem ei substituere Filium, nec persuaderi nobis potest hunc qui talis ac tantus est, non esse ingeni Dei & Patris unigenitum Filium. Quod si Celsus aliter audiuit ab iis qui id negant, ipse viderit, & qui secus docet. Nos hūc ipsum Dei Filium esse asserimus, Dei, inquam, quem (si Celsi verbis utendum est) magnopere veneramur, & Filium eius maximis à Patre honoribus auctum agnoscimus. Hęc ille de cultu Christi Dei hominis pro Christianis cōtra Iudæos & Gentiles, omissis pauculis, quæ secutum post Arianismum subolerent. Contra quā hæresim propius rem nostrā, clarius item à distinctius de vtriusque in Christo naturæ cultu sic Athanasius, Nos, inquit, creaturā non adoramus, absit. In Ethnicos & Arianos id delirium cōpetit: Sed Dominum rerum creatarū, incarnatum Dei verbum adoramus, Nam etsi caro per se pars sit rerum creatarum, Dei tamen corpus effecta est, quod seorsum discriminatum à Verbo adoratione non prosequimur, nec Verbū adoraturi, id à carne seponimus, sed illud in carne situm Deum agnoscimus. Quis ergo tam vecors, ut ei ita loquatur, Absiste à corpore, ut te adorem? tam impius, ut cum Iudæis propter corpus ei dicat, Cur tu, cum homo sis, Deum te facis? Atqui non istiusmodi Leprosus erat: adorabat enim Dominum in corpore, Deūmq; esse persentiebat, nec ob carnē arbitratus creaturam esse Dei Verbum, neque quia Verbum erat opifex rerum, carnem, qua id indutum erat, pro nihilo habens, sed ut in re creata creatorē subsistentē adorabat, ideòq; mundatus est. Quodq; maius & mirabilius, Pendente in cruce Domino, cum eius ibi corpus esset, & in corpore Verbum, Centurio nihil omnium ex rebus creatis Ariana audaciā cogitavit, num incarnato Verbo medendum esset, sed quamvis eum hominem esse intueretur & cum illo turbā, rerum tamen eum conditorem agnoscebant: humanam licet vocem audirent, non eum tamen ideo creaturam autumabāt, imò maiorem in modum inhor-

*Oratione 5.
ad Adolphum.*

*Ariani.
Caro sine
corpore Do-
mini seor-
sum non a-
doratur.*

Ioan. 10.

Leprosus.

Matt. 8.

Matt. 27.

Marc. 15.

Luc. 23.

Centurio.

Phil. 2.

*Templum
circa.*

Propitiatorium.

Hebr. 9.

Exod. 23.

34.

Deut. 16.

Sic p̄st R̄

sticus ca. 5.

pag. 112.

Caro Dei

templum.

Templum

vetus novi

figura.

Matt. 24.

Marc. 13.

Luc. 21.

Luc. 1.

Corpus Do-

mini ami-

rescebant, nihilque minus sic agnoscebant, quasi è sancto templo suo vocem edidisset, Sol obtenebratus, scissæ petra, terra tremens, velum ruptum, resuscitata corpora: rerum natura rem creatã non adorabat, nec ob eius carnem eũ recusavit adorationibus prosequi, sed ideo adoravit, quia vidit suum opificem architectũque in carne consistere. Et in nomine Iesu omne genu flectebatur, & in posterum flectetur, & omnis lingua confitebitur eum esse in gloria Patris. Non enim caro ignominiam attulit Verbo Dei, absit: sed potius caro per Verbum Dei glorificata est. Nec quia ferulem formã assumpsit, qui in forma Dei est, quicquam diminutus est in sua Deitate, sed vniuersẽ potius carnis rerũq; creaturũ inde liberator & vindex effectus. Et paulò p̄st sic perorat, Quapropter, dileste, qui Dominum diligunt, sic admoue & instrue: qui Iudam sequuntur, sic dedoce, vt agnoscant nos, qui Dominum in carne adoramus, non creaturam adorare, sed creatorem corpore creato indutũ. Porro velim te ab eis exquirere, Cũ Israëlitis edicebatur vt Hierosolymam ascenderet, Dominum in templo adoraturi, vbi erat Arca, & super eam Cherubin propitiatorium inumbrantes, rectene fecerint, an contra? Si malẽ fecerunt eo quòd legi obtemperauerint, cur qui legem contẽnuunt, p̄nis subiciuntur? Scriptum est enim, Quod qui contẽpserit, & nõ ascenderit, exterminabitur de populo. Sin verò rectẽ fecerunt, eãq; re Domino placuerunt, quĩ, quãso, nõ digni sunt sapius perire, qui prisci erga templum populi reuerentiam laudant, Dominum in carne, vt in templo suo, adorare recusant? Atqui templum prius lapidibus & auro constructũ fuit, vtpotẽ figura, quod superueniẽte veritate exolescit, cuius nec lapis super lapidẽ, iuxta Christi verbum, non disturbatus manserit. Nec tamen qui id videbant lapidẽ esse, arbitrati sunt Dominũ in eo oracula edentẽ, lapideum aut creaturam esse, nec templũ vilipendebant, procul inde adoratũ abeuntes: sed illud ingressi, ritẽ ac legitimẽ Deum è templo suo oracula edentem coluerunt. Quod cũ ita se habeat, quĩ fieri posset, vt Domini corpus vndiquaque sanctissimum, ab Archangelo Euangelizatum, à Spiritu sancto formatum, amiculumq;

Verbi Dei, non sit adorabile, cum Verbum manu sua corporea febricitantes sanauerit, humana voce mortuos excirauerit, manibus in cruce protensis principes aeris prostrauerit, viam nobis ad caelum strauerit? Ergone qui templum vilipendit, vilipendit & Dominum qui in templo est, qui disgregat Verbum a corpore suo, gratiam in eo nobis datam non reprobatur? &c. Quapropter ne ideo quia corpus res creatura est, Verbum quoque rem esse creaturam censeatis. ne quia Verbum res creatura non est, corpori eius obrectetis, &c. Et contra eosdem, Adoratur ab Angelis, non tantum ut gloria maior, sed ut alius, discretus, seiunctusque a conditione creaturarum omnium: Patri tantummodo aequalis secundum rationem substantiae: Si enim ideo quia gloriam sublimior, adoraretur, par erat ut omnia inferiora superioribus se adorando inclinarent, sed id ita non est. Creatura siquidem creaturam non adorat: sed quae seruilis sunt conditionis, dominos: & quae creaturae sunt, Deum adoratione colunt. Vnde Petrus Cornelium, Angelus Ioannem adorare se volentes inhibuerunt, Deum, dixit hic, adora: Et ille, homo sum, solius hoc est numinis. Quod ab Angelis non ignoratur, qui ceteros licet gloriam transcendant, creaturas tamen se, nec in adorandorum, sed adorantium classe agnoscunt & computant, Conseruus, aiebat ille, tuus ego sum. Et alius, Non mihi offer, sed Deo. Ab omnibus contra tamen Angelis, tunc gentibus Dominus adoratur, Tibi, ait propheta, serui erunt, supplicabunt, adorabunt. Non est Deus praeter te. Et discipulos se adorare permittit, instruens eos quisnam sit, Magister, inquit, sum & Dominus. Thomam eum vocantem Dominum Deumque suum non impedit, & verbis uti concedit, quibus & propheta, Dominus ipse virtutum & exercituum, Deus verus, Omnipotens, alioqui non adoratus fuisset, si villo modo creatura fuisset. Nunc autem, quia creatura non est, sed proprium ex Dei adorandi substantiam germen, & naturalis Filius, ideo adoratur, & Deus creditur, & Dominus, & autor, & omnipotens, eadem quae eius Pater, ratione, &c. Si qui cauillantur, Deum habitantis more in carne sua fuisse, repudientur: Deum licet in nobis habitare quod dicunt, recipiatur. Id enim scriptura

culum &
organum.

Matt. 23.

Serm. 3.

Act. 10.

Apoc.

19. 21.

Psal. 96.

Hebr. 1.

Esa. 45.

Ioan. 13. 20.

Psal. 23.

Sabaoth.

De incarnatione
Verbi Dei.

- Leuit. 26.* testatur, Habirabo in illis, & obambulabo. Alioqui nihil
2. Cor. 6. inter nos & Christum discriminis esset. Quem si homi-
Sancti. nem adoras, eo quod ibi inhabitet Dei Verbū, vnā quo-
 que operā Sanctos adoras, ob Deum in eis domicilium
 habētem. Nos Dominum nostrum spiritu Deum, carne
 hominem esse fatemur. Procreationem ex fœmina irri-
 deant licet increduli, & carnis esse, nō Deitatis, ganniāt,
Gal. 4. Dicimus Deum carni adunitum, & eatenus ex muliere
De incar- factum, natum, vnum esse. Sed respondebitis, Nos rem
natione creatitiam non adoramus. O stulti, cur nō cogitatis crea-
Christi. tum Domini corpus non auferre adorationem eius qui
 increatus est? Et quia increati corpus factum est, ideo e-
 ius corpus dicitur, cuius factum est, ac ei proinde sacra
 offertis, vestram adhibetis adorationem, eaque de causa
 legitimè adoratur, & diuina colitur adoratione. Deus e-
 nim Verbum est, cuius proprium est corpus. Ideo cū
Matt. 28. accessissent ad eum mulieres, pedes eius tenuerunt, &
De comuni Deum adorauerunt. Quod si contentiosius agant hære-
essentia Pa- tici, alium esse Patris dominatum, alium Filij, mirum cur
tris, & Fi- sustineant duobus inferuire, cū vox Domini sit, id ne-
lij, Et Spiri- minem posse. Si alius est Patris, alius Filij, & potestatem
tus sancti. diuidis, quomodo regnum coles? non possunt simul coli
Matt. 6. duæ, nisi ordinis eiusdem, potestates. Nemo adorat Re-
 gem & eius præfectum. Vbi enim par dignitas, ibi par a-
 doratio. Non permisit tibi Christus honorem diuidere,
Ioan. 5. Hæc, inquit, est voluntas Patris, vt omnes honorent
 Filium quomodo & Patrem, Honora Patrem, vt hono-
 res Filium, vel potius honora Filium, vt Patrem hono-
Ioan. 15. res, & contumeliā in Filium Deus suam putat, Qui enim
 odit me, odit & Patrem, dicit Dominus. Non recipit Pa-
 ter honorem erga se, cū Filius eius contumelia affici-
 tur. Hactenus Athanasius tantus diuinitatis Christi as-
 fertor, & humanitatis tamen eiusdem simul adorator,
 adeo nemo alterutri Domini naturæ litem mouit, qui
 non & super ipsius cultu litigarit: Nemo contrā de vtrā-
 que rectè sensit, qui non idem vtriusque cultum propu-
 gnarit. In ea enim naturarum coniunctione, quā constat
 Dominus, vt rectè disseruit post Athanasium centū plus
 minus annis Anastasius Antiochenus patriarcha, super

eius passione & impassibilitate, In hac inquam, natura-
 rum in Domino vnione, necessarium prorsus est credere
 aliud quiddam intercessisse præter corpus & animam, v-
 troque *venerabilius*, idque quod præcellit & principalius
 quiddam est: corpus quidem ipsum discipulis in cibum
 præbuit, animam autem pro amicis posuit, hoc pacto suã
 erga nos eximiam declarans charitatem. Quid autẽ hoc
 erat? Diuina nimirum eius maiestas terreno corpori co-
 unita, adeo citra vllam humanã passionis corruptelam,
 vt miracula Deo quidem Verbo præcipuẽ ascribẽda ve-
 nirent, sed per quã & caro simul glorificabatur, clavis li-
 cet cruci affixa, lanceã ictu perforata, aceto potata, à suã
 denique legis violatoribus omne contumeliarum genus
 vltro sustinens, sed habens secundum subsistentiam sibi
 cõunitam impassibile Dei verbum. Quique ea ex carne
 excernebatur sanguis, puncturis expressus, esse cõsebatur
 (prout erat) incorporei & incruẽti Verbi cruor, iuxta ra-
 tionem, qua Christus vtrãque cõstans natura vnus est,
 Deus quippe simul & homo. Hęc ille. Sic autẽ ex corpo-
 ris à Verbo assumptione, & in eo adoratione, vtrunq; de
 anima iidem patres collegerant, & tutati erant aduersus
 Apollinarem imperfectã in Christo œconomiaẽ autorẽ,
 vt qui à Verbo assumptam negaret modò animã, modò
 mentem, seu animam mente ac ratione præditam: sic ani-
 mã humanã nec medicinam, nec salutem, nec honorem
 relinquens, qua corpus tamen regitur, quã autem nostri
 pars à Deo suscepta non est, eadem nec sanata est, sed sa-
 lutis expers, & inhonora relicta. Atqui corpus huma-
 num hoc, & ita terrenum, ab inuisibilibus virtutibus &
 omni cœlorum intellectuãli militia adorari fatebatur.
 Quo ergo modo anima vt ad imaginem condita, & cor-
 pore profectior, infra ipsum mãsit, in terris remãsit, non
 à Filio Dei suscepta, & sic hucusque contumeliis peccati
 conclusa, incurata, & inhonorata? Nam & hoc alioqui
 si quis concesserit, concesserit idem tandem corpus esse
 anima rationali præstãtius sibi quidem corpus & à crea-
 tore assumptum, sanatumque est, & à creaturis etiam cœ-
 lestibus adoratur. Vnde Aquinas tantò post sic propo-
 nenti, Anima Christi, siquidẽ non esset Verbo vnita, esset

*Lib. 4.**Christi cor-
pus, Ani-
ma, deitas.**Miracula
Christi.**Sanguis.
Cruor.**Anima à
verbo assu-
ptio, & as-
sumpta a-
doratio.**Apollina-
ris.**Theod. ret.
lib. 5. cap. 3.**Tripartit.
lib. 9. ca. 3.**Nicophor.
lib. 52. c. 4.**Corpus Do-
mini ado-
ratur et ab
angelis.**Par. 3. que-
stio. 25. ar-
tic. 1. et 2.*

tamen propter eam quam habet, sapientiæ & gratiæ excellentiam, veneranda. Nihil autem ei per hoc quod verbo vnita est, dignitatis est subtractum: Natura ergo humana in Christo propria quadam veneratione, præter eam quæ diuinitati eius tribuitur, veneranda est, sic respondet, animam quidem, etiamsi non fuisset vnita Dei verbo, fuisse tamen futuram id, quod in homine principalissimum est: Sed qui ea anima vnita est personæ digniori, ei personæ præcipuè debetur honor, cui ea anima vnita est. Neque per hoc tamen diminuitur eius animæ dignitas, sed augetur: humana enim tota, nedum animæ, natura dignior est in Christo quàm in nobis, quia dignius est alicui in alio se digniori, quàm per se existeret. Adora, ait breuiter non minus quàm doctè pièque

*In sanctum
lauacrum.*

1. Pet. 4.

Matt. 26.

Mar. 14.

Ioan. 12.

Latria.

Oratione ad

episc. Egypti

appulsum.

Epist. 2. ad

clidonium.

Filius vn⁹,

non duo.

Heres. 69.

Arcomanita

filius D. na

tura, nõ gra

tia. Christ⁹

ante et post

incarnatio-

nẽ adoratus.

Filij D. a-

doptiui.

Nazianzenus, illum qui pro te suspensus est. Venerare verbum. Atqui Christus non in carne modò passus, vt ait Petrus, vt eam colamus, sed & in anima, eâ vel ad mortem vsque tristatus, quidni eam quoque adoremus? Et vt de cultus ratione non dubitemus, Latriam alibi vocat, alibi indiuisibilem Filio cum Patre vt diuinitatem, sic honorem. Sic ibi suos alloquens, popule mi, Christo cultum (latriam, quam vocem græcam prior reliquit interpres latinas) offerre censeas. Hic ita, hoc omnibus de nobis affirma, nos Dei Filium, ex Patre primùm, ac deinde ex S. V. Maria genitum, coniungere, nec Filios duos nominare, sed vnum & eundem in diuinitate indiuisibili & honore adorare. Et ex eiusdem cultus genere colligit passim aduersus Ariomanitas Epiphanius, eum & vocari & esse Deum Dei Filium, nec gratiã, vt alios, sed naturã, vt vnicum, quòd & nondum incarnatus, incarnandus adhuc, & post etiam incarnatus adoratur ab omnibus creaturis, etiam Angelis. Et siquidem Filius solùm vocatur, vt & reliqui Dei filij, Ergo nec ab aliis differt, & quomodo sicut Deus adoratur? Oportebat igitur etiam alios omnes, de quibus nomen adoptionis dicitur, velut eum adorari, quoniam Dei etiam filij appellantur. Ac veritas non sic habet, sed nouit semper vnum Dei vnigenitum filium, cui omnia cultum diuinum præstant, quem adorant, cui omne genu flectitur, &c. Et, si non est verus

Deus, nec adorandus est. Et si creatus est, non est Deus. *Phil. 2.*
 Et si non est adorandus, quomodo igitur Deus prædica-
 tur? Et, quomodo creauit Deus Deum in adorationem
 proponens: quomodo creauit sibi Filium, & adorari
 præcepit, cum toties dicat, creaturam ne adores? Stultum
 enim est, stultum inquam, creaturam deificare, hoc est,
 primum Dei præceptum reprobare, Deum tuum adora- *Deut. 6.*
 bis, eique soli cultum præstabis, soli seruias. Sancta ergo
 Dei Ecclesia, nõ creaturam adorat, sed Filium genitum,
 Patrem in Filio, Filium in Patre cum Spiritu. Et, horren-
 dus ac terribilis angelis Filius Patris, citra ambiguitatem
 ab his qui vitam cupiunt, creditur & adoratur. Et, si non-
 dum regnat, quomodo reperitur semper adorari ab an-
 gelis & archangelis, & ante aduentum in carne, & in ad-
 uentu in carne? vt de ipso scriptura dicit, Cum induxerit *Psal. 96.*
 primogenitum in orbem terrarum, adorent ipsum om- *Hebr. 1.*
 nes angeli Dei, & flectet se ipsi omne genu, &c. Et di- *Phil. 2.*
 ctum illud magni cantici à Mose conscripti, Adorent *Deut. 31.*
 ipsum omnes filij Dei, confortent eum omnes angeli,
 tantò post impleri inuenimus, cum visus est ab angelis *Luc. 22.*
 confortari, non vt ei robur darent aut adderent angeli, *Angelus*
 qui angelorum confortatione non indigeret, sed ipsum *Christum*
 confortent, hoc est, confitendo propriam ipsius fortitu- *Deum ado-*
 dinem ipsi attribuant. Sic aliàs saepe debiles, Deum be- *rat. homine*
 nediximus, & confortauimus, nostra alioqui neque be- *confortat.*
 nedictione, neque confortatione indigentem, dicentes,
 Tua est potentia, tuum robur, tuus honor, tua benedi- *1. Par. 29.*
 ctio, gloria, fortitudo, non hæc quidem ei omnia dantes,
 sed dantis potius potentiam confitentes, & fortitudinem
 attribuentes. Sic angelus admiratione super Domini sui
 erga homines benignitatis excellentia, quòd cum Deus
 esset, cum patre in cælo adoraretur ab angelis, vltro non
 modò carnem induisset, sed ad crucis vsque mortem se
 pro sua creatura demississet, quo ea per ipsum, contra
 mortem trophæum erigeret, & hostem mortis, domi-
 num triumpharet & aboleret. Hæc inquam, angelus ad-
 miratus, Dominum proprium in tali studio & admirabi-
 li actione consistentem glorificans ac benedicens, dice-
 bat, Tua est adoratio, potentia, fortitudo, &c. Sic illud

Mosaicum superius implens, Laudent, adorent, confortent eum omnes angeli Dei. Hæc ille, Locus certe iuculentus, sed cuius sensum Epiphanius & Spiritum magis secutus sit, quam vel Hebræorum, vel septuaginta literam. Idem in Aërium ex Sanctorum inter sacra memoriis separat Dominum ab hominum (parorum videlicet) ordine, per honorem, inquit, quem ei exhibemus, & ut adorationem ei præstemus, id considerantes, quod Dominus non est ulli hominum adæquatus, etiam si milles & ultra in iustitia quicumque homo degat. quo enim modo id possibile? Ille enim etiam Deus, hic homo tantum, &c. Et aduersus Anomoeos, Adoras Filium Dei, aut non adoras? Adoro, inquis, Deum adoras, an nō? Deum, inquis, adoro. Qualis ergo Deus, qui apud te creatus dicitur, & adoratur? siquidem enim vnum creauit adorandum Deus, & hunc adorari voluit, reliqua verò omnia creator non vult adorari, imò accusat adorantes creaturam, quique creaturam præter creatorem colunt. Qui ergo præcipit ne adorentur? num personarum acceptor? Absit. Sed in hoc quod vnus adoratur, ostendit prorsus alium esse eum qui adoratur, præter creaturam, & aliam creaturam, quæ non adoratur præter adorandum Dominum, Filium Dei ex Patre natum, qui ideo quod ex ipso genitus est ei similis, ea propter & adorandus ab omnibus est. Nec ita post, eodem, hoc est! adorationis argumento colligit Filium vt Patri non dissimilem, aut dissimili adæquatum, alioqui & alia dissimilia & inferiora adoranda, nec iam amplius vnus cum eo, hoc est, vna Trinitas, Deitas, adoratio, ita non simile vnum verbum omnibus verbis, nec vnum Filium omnibus sic allegoricè vocatis æqualem, non enim est cum omnibus, sed per quem omnes: omnem autem creaturam non adoradam, vt quæ dissimilis Patri sit, qui adoratur in Filio: & Filio qui in Patre adoratur cum sancto Spiritu. Et aliquantò ante, Quis ex Christianis salutarem Dei prædicationem edocetis, hac relicta, per fabulosum tuum errorem persuasus, relinquat Deum semper existentem & Sanctum eius Spiritum, vt à te audiat de genito (facto) Deo, quò & inter stultos censeatur, vt qui didicerit adorare creaturam,

Hæres 75.
Christus
cultu à cate
ris hominib.
separatus.

Hæres. 76.
Christus ex
cultu, Deus
patri aqua-
lit, non crea-
tura.
Rom. 1.

Filius patri
similis, non
dissimilis,
nec adæqua-
tus.

Trinitas v-
na, Deitas,
adoratio.
Filij all go
ricè dicti.

Actij fa-
bula Her-
ores.
Rom. 1.

ram præter creatorem? Aliquantò item post, Addis & legi naturæ & fidei pietati, vt meliores (scilicet) fiamus ex donato Deo, vt ex ingenito genitum intelligamus dignitate adæquatum, quo qui apud te adoratur dissimilis, æqualis ei, qui secundum te prædicatur dissimiliter, inueniatur. Siquidem ergo Patrem adorauisti, nomine nudo & per Ironiam simulationemque honorem obtulisti, Si & Filium, Patri cum tamen agnoscens dissimilem, confusionem es in adoratione operatus, dissimilem nempe dissimili æqualiter veneratus. Sin verò præ incredulitatis tuæ præsumptione negabis te adorare Filium, redargueris ab omnibus, cum non agnoscens, qui debet ab omnibus adoratur, vt quem adorent omnes angeli Dei, & adorauit Maria gloriose in carne suscitatur, & omnes eius discipuli. Non enim facti nomen habet aut creati, genitum ex Patre sciunt, & adorant existentem ex eo qui est, & sanctum ex ipso spiritum. Paulo post, Tribus his nihil aliud simile secundum naturam, neque adorationem, vt potè de nihilo creata, & non adorando. Horum nihil, inquam, Patri adæquatur aut coadoratur. Non dixit, Qui non honorat angelos velut Patrem. Neque tantum, Qui non honorat etiam Filium, sed, Filium sicut Patrem, Similiter & Spiritum, & cæt. Et adhuc post, Diuiso adorando ab his qui adorant, adoranda est Trinitas, adeoque sola adoratur, In qua Patri vt cooperantur, ita & coadorantur Filius & Spiritus sanctus. Cum ergo constans ac certus nos doceas de his qui creaturæ diuinum cultum præstiterunt, quod stulti facti sunt, quomodo non idem inconstans & incertus inuenieris, simul Deum (Filium) pro creatura accipere, & hunc tamen adorare, cum fidei natura reiiciat adorationem à creato, & creatum ab adorando? Alioqui talis fides (creaturam vt creatorem adorans) idololatria potius erit quam diuinus cultus. Creaturarum enim diuersitas, earum licet alicæ aliis præcellant, non distinguit honoris æqualitatem. Nam cum in eis seruum sit creaturæ nomen, non liberum, si vna in parte quod seruum est, adoratur, nihil differt adoratio ab alia parte, etiamsi inferior sit liberum.

Patrē nomine tenus adoratur, qui filium dissimiliter, nec æqualiter adorat.

Psal. 96.

Hebr. 1.

Mat. 28.

Luc. 24.

Tris personæ coadorantur.

Ioan. 5.

Trinitas sola adoranda.

Filius & Spiritus sanctus Patri coadorantur.

Rom. 1.

Creatum et adorandum pugnant.

Creaturæ

nomen seruum, non

liberum.

In ancorato Haftenus Epiphanius de Christo quidem adorando, sed
 quâ filio Dei Deo, itaque patri coadorando, quia coëf-
 fentiali, &c. Nihilne verò super eodem quâ homine ho-
 minis filio, colendo, & corporis eius cultu? Sic igitur de
B.V. Maria hoc noster hic alibi, Ait contentiosus aliquis & ambi-
genita ex tiosus, Ecquid dicis corpus ex Maria? nimirū assumptum.
viro, & mu- Maria verò quid? creata an increata? creata etiam dici-
liere. mus, genita ex viro & muliere. Corpus igitur ex Maria
 quid? Adoras saluatorem incorporatum, an non adoras?
 Quomodo verò non adorabo? Si enim non adorauero,
 non habeo vitam. Creaturam igitur adoras, corpus vitæ.
Purpura. Næ ingens eorum vafania, qui talia dicunt. Et rex
 enim purpuram iudutus ab omnibus adoratur. Num er-
 go purpura an rex adoratur? Clarum est quòd rex: co-
 adoratur autem cum eo etiam & purpura quam gestat,
 quam vbi exiit, & in locum reposuit, non amplius ea ve-
 stis adoratur. Sedet item in templo saepe rex in proprio
Thronus throno, & in eo regem adorant adorantes, vbi verò sur-
regius. rexit, nemo neque templum neque thronum adorat. Ne-
 mo autem adeò insanit, vt regem in aliterutro adorare
 volens, ei dicat, Egredere de templo tuo, vt te adorem.
Templū dei Sic sanè nemo dixerit vnigenito, dimitte corpus, vt te a-
corpus Do- dorem: sed adorat cum corpore vnigenitum, increatum
mini. cum sancto, quod veniens accepit, templo. Nemo item
 dicit, Surge ex throno, vt te adorem citra thronum, sed
Crucifixum adorat regem cum throno. Itaque & Christus adoratur
adoramus. cum corpore sepulto, quod & resurrexit. Et aliquantò
Rom. 11. post, Crucifixus ergo, crucifixus est Dominus, & adora-
Simile ca- mus crucifixum, sepultum, suscitatum, assumptum ad ce-
tholicum. los. O altitudo diuitiarum & sapientiæ Dei! &c. Vides
Demōstrat. hoc simile Latinis esse hîc cum Græcis commune, vt iam
Euang. lib. non tam Scholasticum sit, quàm catholicum. Epiphanius
8. cap. 1. aliquantò anterior Cæsariensis Eusebius, eundem hunc
Gene. 49. Christi cultum demonstrat ex Iacob ad Iudam prophē-
Iudas à fra- tia, Quòd laudandas esset à fratribus suis, manus in ter-
tribus ado- rum inimicorum iniecturus, adorandus à filiis matris
ratus, Chri- suæ. Quæ suum in Christo finem consecuta sunt, quo
stus à disci- tempore dum miras virtutes & prodigiosa miracula ede-
pulis. ret, admirationi erat, & laudabatur à suis discipulis &
 Apostolis

Apostolis, quos etiam fratres vocare non grauabatur. *Matt. 28.*
 Hunc inquam, fratres illi miraculorum gratiâ tanquam *Ioan. 21.*
 mirabilem virum duntaxat ab initio laudabant, vnum *Hebr. 2.*
 aliquem de prophetis, vt verisimile est, suspicati. At e- *Psal. 21.*
 iusdem actiones omnem fidem superantes, intuiti, ante
 crucem & post, & in ipsa cruce, de morte huius seculi
 domina, de malignis, spiritibus huius mundi principi-
 bus, & omnibus inimicis suis victoriam, tum verò Deum
 illum esse credentes, adorauerunt, & completum est il-
 lud, Adorabunt te filij Patris tui, omnes videlicet qui in *Psal. 96.*
 cælo sunt Angeli, spiritus inseruientes, ac diuinæ pote- *Hebr. 1.*
 states, necnon in terra degentes Apostoli, & post eos *Luc. 24.*
 quicumque per ipsum vni & soli vero Patri Deo se addi-
 xerunt, qui vbi Deum verbum Christum esse didicere,
 tum se illum vt Deum adorare confessi sunt. Hoc vtique
 soli conuenit Christo, cui repositum fuit vt adoraretur à
 fratribus, & expectaretur à gentibus, vt mox in Ambro-
 sio sequitur. Idem in non absimili Iosephi somnio, sui *Gene. 37.*
 à sole, luna, & stellis vndecim (quot idem fratres habe- *Epistol. 80.*
 bat) aliquando adorandi prognostico, secutus Augusti- *Ioseph à stel-*
 nus, Ecclesia, inquit, est sol, luna, stellæ, cui dictum est, *lis, Christus*
 Speciosa vt luna, electa vt sol. Ab hac adoratur Ioseph *ab Ecclesia*
 noster in hoc mundo, velut in Ægypto, ex humillimo *adoratus.*
 sublimatus. Nam Iosephum illum mater certè adorare *Cant. 6.*
 nō potuit, antè defuncta quàm Iacob venisset ad filium,
 vt prophetici somnij veritas adimplenda Christo Domi-
 no seruaretur. Secutus & in hoc inquam, sensu catechi-
 stem suum Augustinus Ambrosium hîc ita percontan-
 tem, Quis ille est, quem parentes & fratres adorauerunt *Lib. de Io-*
 super terram, nisi Christus Iesus, quando eum Maria & *sph. cap. 2.*
 Ioseph cum discipulis adorauerunt, Deum verum in il- *Et 3.*
 lo esse corpore confidentes, de quo solo dictum est, lau- *Psal. 148.*
 date eum sol & luna, laudate eum omnes stellæ & lumē?
 De vtriusque item in Christo naturæ coniunctione sic
 Chrystostomus, Theophylactus item eius collector, ac
 penè simius, ad id, Pater dedit omne iudicium Filio, Ne *Ioan. 5.*
 audientes autorem Patrem esse Filij, intelligamus quasi *Pater autor*
 sic eius sit, vt & creaturarum, autor, ideoque honoris in- *Filij.*
 troducamus imminutionem, In nullo, ait, minor est Pa-

*Ariani Iu-
dei sunt.*

Matt. 28.

*Humana
natura ab
hominib. in
Christo con-
demnata ab
angelis ado-
ratur.*

*Humana na-
tura prius
serua, nunc
imperat.*

Personaliter

Luc. 22.

Luc. 24.

Ioan. 1.

Armenij.

*Tabernacu-
lum.*

Ioan. 17.

tre. Nam qui potestatem habet iudicandi, hoc est, hono-
randi & puniendi sicut vult, eadem potest que potest Pa-
ter: ideoque eodem quo Patrem, modo, cum oportet ho-
norare, quod sequitur, Vt omnes honorent Filium, non
simpliciter, sed sicut honorat Patrem. Ita Ariani, quia vt
creaturam, putant honorandum Filium, decet autem ho-
norari eum sicut Patrem, & Patrem quoque veluti crea-
turam honorare omnino redarguuntur, vel omnino Fi-
lium non honorant, & cū Iudæis ordinantur. Quo enim
modo Patrem honorant, qui non honorant Filium? Sub-
dit enim, Qui non honorat Filium, non simpliciter, sed,
qui non ita, sicut dixi, nec Patrem honorat. Quia si quis
dicat, Creatura quidem Filius est, sed omnium excellen-
tissima, & opinetur falsum illum & vanum honoré, in-
honorat omnino & Patrem qui misit Filium, & c. De eo-
dem item quā homine, sed homine Deo, ad id, Data est
mihi omnis potestas in cælo & in terra, Merito, quasi di-
cerat, Ego prius condemnata natura, Deus autem secun-
dum vnionem ad dei Filium existens, accepi potestatem
super omnia, vt & ab angelis in cælo adorer, & super ter-
ram ab omnibus finibus glorificer, humana enim natura
prius seruiens, nunc in Christo omnibus imperat, nunc
vnita Dei verbo personaliter in cælo sedet, & ab angelis
adoratur. Et in contentione discipulorum de primatu,
Cū ego, quem omnis rationalis etiam angelica adorat
creatura, in medio vestri sim & ministré, quo vos modo
digni, qui de vobis magna sentiat, & primas ad vos par-
tes rapiatis? Ad id, Ferebatur in cælum, Eò præcursor o-
mnium ascendit, vt confedeat in cælis Patri. Et nunc ado-
ratur natura nostra in cælo ab omni angelica virtute. Ad
id, Et habitauit in nobis, Confundantur Armenij, qui v-
nam colunt naturam, Nam quia prædixerat, Verbum ca-
ro factum est, ne quis suspicetur Christum vnā naturam
esse factum, ostendit duas eius naturas, nostrā scilicet, &
verbi: vt alterius naturæ est tabernaculum, & alterius is
qui in eo habitat, ita verbum in nobis, hoc est, in natura
nostra habitans. Ad id, Pater, glorifica me, hoc est, huma-
nam meam naturam, quæ nunc in ignominia est, & cru-
cifigēda, & subuehe in eam gloriā, quam habebam apud

te Ego verbum & Filius tuus, priusquam mundus esset. *Eph. 2.*
 Collocavit enim humanam naturam in throno Regio, *Adoramus*
 & nunc adoratur ab omni creatura. Ad id, Confedere fe- *in Christo*
 cit nos in Christo, vt, &c. perinde atque in eo à procum- *ab angelis.*
 bentibus angelis adoratur, non quia hunc nobis hono-
 rem quò ad nostram personam deferant, sed natura no-
 stra Deo verbo vnita, ab eis adorata, inde & ad nos ea
 gloria transmeat, sic & nos confedebimus. Ad id, configu-
 ratum corpori claritatis suæ, Corpus, ait, nostrum cõfor- *Phil. 3.*
 me ipsi factum per afflictionum communicationem, con-
 forme quoque efficietur eiusdem gloriæ, ei inquam, quod
 ab angelis adoratur ad Patris dextram confidens, hoc no-
 strum conforme fiet. Et paulò antè, ad id, Vt in nomine *Phil. 2.*
 Iesu omne genua flectatur cœlestium, terrestrium, infer-
 norum, hoc est, mūdus vniuersus, & angeli, & dæmones,
 & homines submissis eum genibus venerabundi adorēt.
 Quid igitur, obicienti alibi, Cùm impium sit creaturam *Serm. de Trī-*
 adorare, nam aut creatum Deum nominabis, aut non di- *nitare.*
 ces corpus Domini creatum? Vide ergo quòd & tu crea-
 turam adoras. Respondet, quod eo prior Athanasius, ei
 æqualis Epiphanius, eo posterior Damascenus, Insipiēs,
 Nemo dicit regi, Exue purpuram quam indutus es, vel à *Purpura.*
 throno tuo surge, vt nudum te adorem: sed regem ado- *Thronus.*
 rat purpura vestitum, & throno insipientem. Complaci-
 tum enim Deo verbo fuit, vt creatam carnem nostram
 sibi absque macula adunaret, & ea, quatenus Deo verbo
 adest, cum Deo verbo adoraretur, Quod significans Da-
 uid, Adorate, ait, scabellum pedū eius, quoniam sanctus *Psal. 98.*
 est. Alibi autem terra scabellum pedum eius dicitur: Ter- *Esai. 66.*
 ram ergo nos iubet adorare Dauid, quam Moyses adora- *Scabellum*
 ri vetat? Videte sacramentum, Quoniam adunaturus erat *pedum D.*
 sibi carnem nostram: caro autem nostra ex Adam, ex ter-
 ra est, iuxta quod dicit, Adorate. Nos terram non adora-
 mus, sed Deum verbum, qui sibi carnem ex Adæ terra
 formatam absque peccato vniuit.

*Ephesine I. Synodi III. vniuersalis, eorumque qui ab
 ea steterunt, Patrum, testimonia.*

CAP. IIII.

L ij